

*Доц. 9-р Фросина
Ташевска-Ременски*
ПОЛИЦИСКА АКАДЕМИЈА,
СКОПЈЕ

*Frosina Tashevska – Remenski,
Ph.D., Docent*
POLICE ACADEMY, SKOPJE

СТРАТЕШКИОТ ОДГОВОР НА НАТО И ЕУ НА ТЕРОРИЗМОТ

THE STRATEGIC RESPONSE OF NATO AND EU IN TERMS OF TERRORISM

АПСТРАКТ

Националната стратегија за борба против тероризмот САД и Европската стратегија за безбедност претставуваат стратешки документи за одговор на САД и ЕУ на тероризмот.

Клучни зборови: тероризам, стратегии, САД, ЕУ;

ABSTRACT

The USA National Strategy for Fight against Terrorism and the European Security Strategy represent strategic documents regarding the response of USA and EU in terms of terrorism.

Key words: terrorism, strategies, USA, EU;

e-mail: ftremenski@policeacademy.edu.mk

ВОВЕД

Предмет на овој труд претставува една кратка компарација на начинот на кој НАТО и ЕУ го третираат тероризмот во стратешките документи, по 11 септември 2001 година. Националната стратегија за борба против тероризмот (National strategy for combating terrorism) и Европската стратегија за безбедност (European security strategy), претставуваат рамка за борба против тероризмот, а се условени по терористичките напади на Њујорк, Вашингтон и Пенсилванија на 11 септември 2001 година. Намерата на овој труд е да го анализира, утврди и покаже начинот на кој во овие стратегии е дефинирана и поимно определена терористичката закана, нејзината содржина, значењето, како и факторите и последиците по сопствената и глобалната безбедност.

АНАЛИЗА НА СТРАТЕГИИТЕ

1. Национална стратегија за борба против тероризмот на САД (US National strategy for combating terrorism)

Националната стратегија за борба против тероризмот на САД е донесена во февруари 2003 година, како поддршка на *Националната стратегија за безбедност на САД*, чие трето поглавје е посветено на борбата против тероризмот. Ако *National Strategy for homeland Security* е насочена кон превенцијата од терористички напади внатре во САД, *Националната стратегија за борба против тероризмот* е насочена кон откривање и спречување на закани пред тие да ги преминат границите на САД.

Терористичките напади на Њујорк, Вашингтон и Пенсилванија од 11 септември 2001 година се означени како војна против САД, нејзините сојузници и идеите на цивилизираното општество.¹

Тероризмот е дефиниран како *однапред смислено, политички мотивирано насилство кое субнационалните групи или тајни аџенсии го извршиле против цивили (noncombatant) цели.*² Целта на тероризмот, независно од државните или религиозните определби, претставува поткопување на владеењето на правото и предизвикување промени по пат на насилство и страв.³

Борбата против тероризмот се означува како *top priority*. САД се поделиле да ги користат сите средства во таа војна (дипломатска, економска, правна, финансиска, информациска, разузнавачка и воена), и тоа со помош на старите и новите сојузничтва. Меѓутоа, ако биде потребно, САД ќе дејствува-

1 *Freedom and fear are at war*, National strategy for Combating Terrorism, во понатамошниот текст NsfCT, str.1;

2 NsfCT, str.1;

3 NsfCT, str.2;

ат самостојно, вклучувајќи во тоа и превентивно дејствување со што ќе се предупредат нови терористички напади. Борбата против тероризмот претставува и борба за основните демократски вредности и начинот на живот кои треба да обезбедат создавање на нови меѓународни односи и редефинирање на постоечките во согласност со новите предизвици на XXI век.

Иако тероризмот како појава не е ништо ново, денешната природа на терористичките закани е изменета и нова.⁴ Терористичките групи во 70-тите и 80-тите години зависеле од државите-спонзори. Санкциите и меѓународната изолација придонесоа многу држави да престанат да го користат тероризмот и да „пружаат гостопримство на терористичките организации». Во тој период, таквите држави било лесно да се изолираат. Денес, со развојот на најновите научно-технички достигнувања и средствата за комуникација, терористите се прилагодиле на новите околности и создале мрежа на терористички организации, чиишто организациски ќелии егзистираат во сите делови од светот. Фактот дека терористите имаат можност да развиваат или поседуваат оружје за масовно уништување, претставува јасна и реална закана. Превентивното дејствување на САД во борбата против тероризмот би требало да ги спречи терористите да произведуваат или да го поседуваат ова оружје.

Оваа стратегија би требало да биде рамка во која релевантните политички одлучувачи и државни органи ќе дејствуваат во насока на спречување на терористички напади на САД, нејзините граѓани, интереси, пријатели и сојузници ширум светот, како и за создавање на меѓународно опкружување кое нема да им одговара на терористите и на оние кои ги поддржуваат. Поради сето наведено, дефинирана е стратегија за борба против тероризмот, која има формула **4D: defeat (да се победи), deny (да се одбие), diminish (да се намали) и defend (да се одбрани)**.

Целта на САД е да ги порази терористичките организации ширум светот, така што ќе го открие и оневозможи нивното водство, командата, контролата, комуникациите, материјалната поддршка и финансиите со помош на сојузничките земји. Заради успешно откривање и спречување на тероризмот, на земјите сојузнички САД ќе им даде адекватна помош. За да ја постигнат оваа цел, САД планираат да ги користат сите инструменти на државната моќ. Првиот чекор во борбата против тероризмот е неговата идентификација, лоцирањето и запознавањето. Еден од неопходните услови и барања во борбата против тероризмот е соработката со сите земји во разузнавачките активности, пред сè во дистрибуција на разузнавачки податоци. Дека соработката во оваа област е значајна, посебно е нагласено со употреба на изразот разузнавачка агенција (*Intelligence Community*).⁵

Според Стратегијата, државите кои даваат поддршка на тероризмот мора да се примораат да се покорат на меѓународната обврска и да преземат одговорност, со што ќе ги оневозможат терористите да дејствуваат на нивна те-

4 NsfCT, str.7;

5 NsfCT, str.16;

риторија. Во еден од неговите говори, претседателот на САД, Џорџ Буш рече дека „сите држави се наоѓаат пред одлуката дали ќе се приклучат во борбата против тероризмот или ќе бидат на страната на терористите“. Оваа стратегија ги дели државите врз основа на тоа дали се решени и способни да се борат против тероризмот. Оние кои сакаат и се способни ќе бидат охрабрани, а со заедничката борба ќе координираат САД. На оние држави кои сакаат, но не се доволно способни ќе им биде помогнато да изградат капацитети и институции кои им се потребни за оваа борба. На државите кои се неодлучни, САД ќе им *помогнат да сфатат дека мора да ги преземат своите меѓународни обврски*. Оние кои не сакаат да се придружат во борбата против тероризмот, можат да очекуваат одговор од САД кој е во согласност со заканата што ја претставуваат тие за нивните национални интереси.

Во овој дел на стратегијата акцентот е ставен на тоа дека, практиката на спонзорирање на тероризмот треба да биде искоренета. Како САД си земале право да утврдат кој е, а кој не е спонзор на тероризмот, се поставува прашање за валидноста на критериумите по спред кои САД го прават тоа, особено ако имаме предвид дека Ирак е означен како држава-спонзор на тероризмот и е обвинет за развој на оружје за масовно уништување, а во истражната постапка не е докажано ова тешко обвинување. Овие критериуми, како и прашањето на легитимитетот на американската улога, се појавуваат како најспорен дел на стратегијата и предизвикуваат, од една страна, полемики во научните кругови, а од друга страна, го отежнуваат практичното обезбедување на поддршка на американската борба против тероризмот. Свесни дека успехот не може да се постигне со унилатерално дејствување, САД ги повикуваат останатите земји да формираат *заеднички меѓународен фронт* против тероризмот. Во таа смисла, тие нагласуваат дека е потребно повеќе да се вложи во НАТО, како и да се обноват односите со Русија, Кина, Пакистан и Индија, при што минатото не треба да биде пречка.

Следна цел поставена со стратегијата е, спречување на давање материјална поддршка на терористите. Во таа смисла, потребно е секоја суверена држава да преземе контрола кад своите граници. Густата мрежа на односи кои го поврзуваат современиот свет го поттикнува развојот на тероризмот и ја отежнува борбата против него. Мултинационалните компании и меѓународните невладини организации се подеднакво погодни за поддршка на тероризмот, како и за поддршка во борбата против тероризмот.⁶

Третата компонента на 4D стратегијата е насочена кон тоа да ги **ублажи** причините кои терористите ги користат како изговор и оправдување за своите активности. Тие причини се, пред сè сиромаштијата, социјалната лишеност и обесправеност. Терористите не се, особено не легални и официјални, претставници на народот кој е вистински погоден од овие проблеми. САД имаат намера да ги намалат заканите што ги предизвикуваат овие проблеми, преку соработка со сојузниците, развој на слободната пазарна економија, како и со

⁶ NsfCT, str.18

развој на демократските институции и владеењето на правото. Прифаќајќи дел од одговорностите за настанатите услови, САД го истакнуваат барањето, владите на државите во кои се јавуваат овие проблеми да ја преиспитаат својата политика и да се насочат кон постигнување на благосостојба за своите граѓани. Во таа смисла, настанокот на билатералните и мултилатералните напори, како што е *US-Middle East Partnership Initiative* значи промоција на добра управа и владеење на правото, како и промоција на човековите слободи и права.

Победата во „војната на идеи“ ќе се постигне со делегитимизација на тероризмот и идеологијата што тој ја промовира. Тоа значи дека тероризмот би требало да се третира како било кој облик на криминал, и адекватно да се санкционира. Во овој дел на стратегијата првпат се спомнува религиозниот идентитет на непријателот. САД имаат намера да ја поддржат модернизацијата и модерната влада во муслиманскиот свет (*The Muslim World*).⁷

Истакнувајќи дека решавањето на израелско-палестинскиот спор влијае на тоа како САД ќе бидат перцепирани во муслиманскиот свет, авторите на оваа стратегија тврдат дека пронаоѓањето на решение за овој конфликт е клучната точка во „војната на идеи“. Независна и демократска Палестина, која живее во мир покрај Израел, претставува американско оправдување. Иако САД имаат улога на клучен посредник, се смета дека не може да има стабилен мир без договор, како и без прифаќање на обврските и од едната и од другата страна. САД признаваат дека овој регион е значаен за американските интереси, но го изоставуваат преиспитувањето на сопствената улога во израелско-палестинскиот спор, иако тоа е една од најчесто наведуваните причини поради која арапскиот свет е огорчен на американската политика. Но, и покрај тоа САД се спремни и решени да ја задржат својата улога на главен посредник.

Последната цел на 4D стратегијата е **одбрана** на американскиот суверенитет, територијата и националните интереси, како внатре во земјата, така и во странство. Ова подразбира физичка и кибернетска заштита на САД, нејзиното население, имотот и интересите, и тоа во согласност со демократските принципи. САД поаѓаат од стојалиште дека нападот е најдобра одбрана. Во остварувањето на оваа цел ќе бидат ангажирани, федералните, државните и локалните власти, како и приватниот сектор и американските граѓани.

Современата терористичка закана не е насочена само кон загрозување на териториите, туку и кон сите области на живот во државата. Во таа смисла, постигнувањето на високо ниво на знаење и свест за *сè што се случува во воздух, на земја, на море и во сајбер подрачјето*, а претставува закана за американската безбедност, претставува средство за рано откривање на закани и креирање на брз одговор пред тие да го поминат државните граници.⁸

САД, односно подрачјето кое се нарекува „критична инфраструктура“ и ја опфаќа електроенергетиката, телекомуникациите, банкарството, финан-

7 NsfCT, str.24;

8 NsfCT, str.26;

сиите и прометот, во голема мера зависат од информациските технологии. Од овие подрачја зависи секојдневното функционирање на земјата, а всушност тие се мета на терористички акции. За нивната одбрана одговорни се и јавниот и приватниот сектор, сопствениците и вработените, како и корисниците на системот.

Заштитата на американските граѓани во странство, кои можат да бидат потенцијални мети на терористички напади, претставува една од целите на овој дел од стратегијата која се однесува на одбраната. Информирањето за можните закани претставува еден од начините да се заштитат граѓаните кои живеат или патуваат во странство.⁹ Министерството за правда и Министерството за надворешни работи на САД се обидуваат да влијаат на државите да ги преземат правните процедури кои ќе го санкционираат киднапирањето. Во таа смисла, тие пружаат секаков вид на помош за напорите на другите држави да изградат правен систем и институции кои ќе ја гарантираат примената на овие процедури.

Функционирањето на успешен *инцидент менаџмент* заради превенција од катастрофи предизвикани од терористички напад, подразбира координација, планирање и интероперабилност, која ја засновува и поддржува донесувачот на одлуки. *Foreign Emergency Support Team*, во соработка со државите домаќини, има задача да го заштити персоналот и имотот на американските амбасади. За тоа е потребно да се обезбеди кадар, опрема, транспорт и обука, како и соодветна процедура на *инцидент менаџмент*, бидејќи тоа обезбедува дејствување против секоја терористичка закана, вклучувајќи ја во тоа и „критичната инфраструктура”.

Во заклучокот на американската Национална стратегија за борба против тероризмот стои дека „војната против тероризмот не е исто што и судирот на цивилизациите. Всушност, тоа е судир помеѓу цивилизацијата и оние кои сакаат да ја уништат. Ако терористите ја користат предноста на глобалното опкружување за да дејствуваат низ целиот свет, американскиот одговор, исто така, мора да биде глобален”. Авторот на оваа стратегија смета дека војната против тероризмот е посебен вид на војна и дека окончувањето на конфликтот нема да биде ниту брзо, ниту лесно. Во борбата против тероризмот САД се спремни да ги употребат сите ресурси на националната моќ, и во таа борба „на четири фронта” да победат.¹⁰

Националната стратегија за борба против тероризмот претставува една од неколкуте специјализирани стратегии, кои ја следат Националната стратегија за безбедност на САД. Донесена е пет месеци по нападот на Њујорк, Вашингтон и Пенсилванија. Како и говорите на Џорџ Буш, Националната стратегија за безбедност и Националната стратегија за борба против тероризмот, пишувани се на многу јасен начин, во офанзивен тон и со емоционален набој. Цврстата определба дека во борбата против тероризмот, трајно и долготрајно

⁹ NsfCT, str.25;

¹⁰ NsfCT, str.29;

ќе се одговара со сите расположиви воени средства, претставува клучен став на американската влада. Авторите на стратегијата ги дефинирале главните цели чие остварување треба да доведе до конечна победа против тероризмот на глобално ниво, од позиција на САД како единствена глобална суперсила. Оваа позиција им овозможува на САД, од една страна, често да инсистираат на сојузништво и меѓународна поддршка, а од друга страна, да дејствуваат унилатерално. За да добијат поддршка САД се обраќаат на сите држави во светот, било да се слаби или јаки, пријатели или непријатели, а за себе ја доделуваат главната улога во водењето на борбата против тероризмот.

Се инсистира и на почитување на меѓународните правни обврски за учество во борбата против тероризмот, кои произлегуваат од членството во меѓународните институции, посебно од Резолуцијата 1373 на Советот за безбедност на ООН. Од секоја држава се бара сите институции, процедури и правната регулатива да ги прилагоди на спречувањето и казнувањето на тероризмот.

Клучна намена, а истовремено и најспорна, претставува превентивното дејствување со воени средства во оние држави за кои САД процениле дека се спонзори на тероризмот, или дека развиваат или поседуваат оружје за масовно уништување. Оваа стратегија потврди дека САД решиле да водат превентивна војна, што веќе е исказано во Националната стратегија за безбедност.

2. Европската стратегија за безбедност

Првата реченица од Европската стратегија за безбедност, усвоена во Брисел на 12 декември 2003 година, гласи: „Европа никогаш не била толку просперитетна, толку безбедна и толку слободна”. Сепак, Европа се уште се соочува за предизвиците и заканите по сопствената безбедност.

ЕУ, главните глобални предизвици ги гледа во сиромаштијата, еколошките проблеми, зависноста од ограничувањата на изворите на енергија и водата и поради тоа предизвиканите миграции и болести.

Иако се истакнува дека повеќе не постои можност за поголем напад на некоја држава-членка, ЕУ новите закани за својата безбедност ги гледа како „разновидни, а помалку видливи и предвидливи”. Според последиците што ги предизвикува, тероризмот го дефинира како активност која „ризикува човечки животи, предизвикува огромни трошоци, ја поткопува отвореноста и толерантноста на нашето општество и станува растечка закана за цела Европа”. Бранот на тероризам во САД и Европа се дефинира како глобелен и поврзан со насилниот религиозен екстремизам.¹¹

Европа е и мета и база на тероризам. На нејзина територија се наоѓаат како ќелиите на Ал Каеда, така и ќелии на терористички организации кои никнале и дејствуваат на нејзинот тло.¹²

11 Dr Steve Biscop, The European Security strategy, Implementing a distinctive Approach to security, Royal Institute for International Relations, Brisel, www.irri-kiib.be

12 Исто;

Останатите закани, како што се пролиферација на оружје за масовно уништување, регионалните конфликти, неуредени држави и организираниот криминал се меѓусебно поврзани, но се поврзани и со тероризмот и со глобалната небезбедност. Тоа што мали терористички групи развиваат и поседуваат оружје за масовно уништување може да доведе до „асиметричен судир“ чишто последици можат да бидат поразорни и од напад на воена сила. Државите поткопани од корупција, сиромаштија и слаби институции се извор на граѓански судири и нестабилност во регионот. Организираниот криминал, посебно трговијата со дрога и *sex trafficking* претставуваат најголема внатрешна закана за Европската унија.

Во оваа стратегија, тероризмот е означен како најголема закана за безбедноста на Европската унија. Наведувањето на други предизвици и закани не го намалуваат значењето на тероризмот, но претставува реална можност ЕУ да биде мета на терористички напад. Сите наведени закани имаат врска со тероризмот и со него се тесно поврзани во причинско-последичен однос. Иако стратешкиот одговор на сите предизвици и закани по безбедноста на ЕУ се замислени како невоени и мултилатерални, тоа не значи дека Европа нема да ги третира доволно сериозно терористичките закани.¹³

Стратешката определба на Европската унија е да ја одбрани својата безбедност и да ги шири своите вредности преку остварување на следниве цели:

- спроведување на усвоениот договор *European Arrest Warrant*, со што сака да го спречи финансирањето на тероризмот, како и соработка со САД во борба против тероризмот;
- спречување на пролиферација на оружје за масовно уништување, контрола на извозот, и тоа во соработка со Меѓународната агенција за атомска енергија;
- интервенција на членките на ЕУ во случај на регионални конфликти, градење на институции во постконфликтни општества, како и борба против организираниот криминал кој ја поминува границата на ЕУ.

Во ерата на глобализацијата и оддалечените конфликти влијаат на развојот на ЕУ, која има намера како „глобален играч“ да се вклучи во нивното решавање.¹⁴

Новите закани бараат нови одговори. ЕУ смета дека тие не мора да бидат секогаш од воена природа. Главната карактеристика на оваа стратегија е давање предност на невоените средства во решавањето на судириите, како начин безбедноста да се обезбеди во подолг временски период.

Конфликтите на границите на ЕУ кои зад себе оставија неуредни држави, претставуваат безбедносна закана која ЕУ е спремна да ја реши, и тоа со ширење на демократски вредности, градење на институции и соработка со државите на исток. Тоа што ЕУ се шири и на постконфликтните општества бара

¹³ Исто, стр.17;

¹⁴ Исто, стр.18;

вакво решение. ЕУ покажа дека тоталитарните режими можат да се трансформираат во демократски општества по мирен пат (источноевропските земји кои сега се членки на ЕУ).

Решавањето на израелско-палестинскиот судир претставува стратешки приоритет за Европа и таа него го гледа во заедничко дејствување на завојуваните страни и ЕУ, САД, ООН и Русија.

Европската унија има визија за меѓународен поредок заснован на ефикасен мултилатерализам. Во таа смисла, меѓународните односи би требало да почиваат на институционална соработка и на меѓународното право. Исто така, би требало да биде вратена улогата на ОН како рамка на меѓународната соработка, а Советот за безбедност во рамките на меѓународниот мир и безбедност. Посебно е истакнато значењето на меѓународните трговски и финансиски институции, на безбедносните (НАТО и ОБСЕ) и регионалните организации за меѓународна соработка и мир.¹⁵

Заради превенција од заканите што ги идентификувала, ЕУ има намера да развие „стратешка култура”. Превентивното дејствување може да ја спречи појавата на многу сериозни проблеми во иднина. Како на овој начин би интервенирала, ЕУ има намера да ги развие своите дипломатски потенцијали, да ја трансформира својата воена сила и да ги зајакне разузнавачките служби. Со такви капацитети во рамките на постојаниот аранжман ЕУ-НАТО и Повелбата на ООН, како и во склад со меѓународното право, ЕУ ја гледа својата улога во решавањето на кризите и обезбедување на безбедност за себе и за другите.

3. Различен стратешки пристап кон тероризмот

Теоретскиите концепции на кои се темелат наведениите стратегии се различни. Стратегијата на САД за борба против тероризмот се темели на реалистичен пристап кон меѓународните односи и безбедноста, според кој државите се главни субјекти во меѓународните односи, но и главни субјекти и објекти на безбедноста. Безбедноста се достигнува со зголемување на сопствената моќ, и тоа пред се, воената. Поаѓајќи од тоа дека состојбата во меѓународните односи е анархична и дека не постои централен авторитет кој ќе ги обврзе државите во меѓусебните односи да се однесуваат на одреден начин, застапниците на овој концепт сметаат дека безбедност можат да обезбедат само држави со големи економски, политички и воени капацитети.

Агресивниот тон и реал-политичкиот дискурс со кој владеат поимите моќ, сила, претставуваат главни карактеристики на стилот со кој е пишувана стратегијата. Квалификациите на непријателите, нивните цели и идеологии кои се негативно емотивно обоени повикуваат на безкомпромисна борба. Војната против тероризмот, истовремено е и војна за сопствениот систем на вредности и начин на живот и се вика „војна на идеи”. Во него постојат вред-

¹⁵ European Security strategy, str.9;

носни категории на добро, зло, слобода и страв, цивилизираност и варварство. Практично, војната е вооружан судир кој го карактеризираат човечки жртви и материјално разнебитување.

Иако САД се жртва на терористички напад, тие ќе се бранат според принципот дека „нападот е најдобра одбрана“. Офанзивниот карактер на стратегијата е обликуван во реалполитички категории-defeat (да се победи), deny (да се одбие), diminish (да се намали) и defend (да се одбрани). Целта на оваа војна е потполно уништување на тероризмот, односно невидливиот непријател кој има мрежи по целиот свет и кој може да нападне било кога и било каде. Асиметричната војна во која се наоѓаат САД укажува на тоа дека воената и економската моќ не гарантираат безбедност. Сепак, во моделирањето на својот одговор САД се потпираат токму на овие две категории на моќ. Националниот интерес е одреден од геополитичките и геоекономските интереси кои се „свезда водилка“ на американската експанзионистичка политика. Претседателот Буш рекол дека нема цена која Америка нема да ја плати за да победи во војната против тероризмот. Поинаку речено-целта ги оправдува средствата.

Стратегијата за безбедност на Европската унија почива на *либерално-институционалистичкиот пристап*. Таа, меѓународните односи, исто така ги карактеризира како анархични, но нивното обликување и уредување ги гледа во градењето на институции. Државите можат да се договараат и да ги уредуваат своите односи, така што интересите на сите земји да бидат земени во предвид. Државата и понатаму е главен субјект на меѓународните односи и главен субјект и објект на безбедноста, но со пренесување на дел од суверенитетот на наднационалните организации се обезбедува секоја држава да се однесува на начин кој е во согласност со интересите на сите земји членки. Институционализираните правила и процедури во меѓусебните односи на државите претставува одбрана од волунтаризм и агресивно однесување на оние држави кои тежнеат кон тоа да ги задоволат своите интереси. Поради тоа оваа стратегија и во областа на достигнуањата и зачувувањето на безбедноста предност им дава на институциите и организациите, пред сè ООН и Советот за безбедност, кои се занимаваат со прашањата на војна и мир во светот. Либерално-институционалистичкиот пристап подразбира поими како што се соработка, преговори, компромис, превенција, ширење на демократски вредности, градење на институции и владеење на правото. Тие претставуваат и клучни поими на одговорот на современите закани по безбедноста. Воената сила е исто така важна, но претставува последно средство, а нејзината примена мора да биде во согласност со меѓународното право и со дозвола на ООН.

Сфаќањето за ојасноста од тероризам е уште една разлика помеѓу американската и европската стратегија. За САД тероризмот претставува главна и најголема закана за националната безбедност. На второ место, но во тесна врска со првата, се наоѓа ширењето на оружјето за масовно уништување. За ЕУ, пак, тероризмот претставува најголема закана по безбедноста, но не и единствена. Ширењето на оружјето за масовно уништување, организирани-

от криминал, еколошките проблеми и миграцијата претставуваат закани како последици кои зад себе го оставил процесот на глобализација. ЕУ тероризмот го гледа како внатершна закана и според тоа ги идентификува државите-членки во кои се сместени ќелии на меѓународни терористички организации.

Одговориџе на џтероризмоџ се моделираат во склад со теоретскиот концепт на стратегијата и начинот на кој таа ја сфаќа терористичката закана. Така, САД се определиле за превентивна војна против тероризмот, која ќ е ја водат надвор од своите граници. Во таа војна САД барат сојузници, но се спремни да дејствуваат и унилатерално. Исто така, тие се спремни да го земат правото според нејасни критериуми да означуваат одредени држави како отпаднички и со нив воедно да се пресметуваат. ЕУ својот одговор го конципира во согласност со либерално-институционалистичкиот принцип, и акцентот го става на спречување или ублажување на причините за тероризам. САД сметаат дека војата против тероризмот ќ е биде тешка и ќ е трае долго. Стратезите на ЕУ сметаат дека ниедна војна не може да трае вечно и дека мора да се заврши со мир. Сила е потребна само во воспоставување на поредок, и тоа како последно решение. За да се употреби сила потребно е претходно да бидат исцрпени сите политички средства, особено ако се има предвид дека тероризмот е политички мотивирано насилство насочено кон предизвикување на политички промени. За разлика од САД кои се спремни на унилатерализам, ЕУ инсистира на мултилатерализам. Тероризмот претставува глобална закана и на неа може да одговори единствено глобална суперсила која дошла до позиција на чувар на глобалната безбедност. Мултилатералното ангажирање би можело да биде делотворен одговор, но затоа е неопходно уважување на потребите на другите, како и на меѓународното право и меѓународните институции.

Литература:

1. Џонатан Вајт, „Тероризам”, 1 дел-Криминологија тероризам, www.alexandria-press.com;
2. „The new global terrorism: characteristics, causes, controls”, (2004) ed. by Charles W. Kegley, Jr. Prentice Hall, New Jersey,;
3. Ricard Folk (2003), Veliki teroristicki rat, Filip Visnjic, Beograd;
4. Dr Steve Biscop, The European Security strategy, Implementing a distinctive Approach to security, Royal Institute for International Relations, Brisel, www.irri-kiib.be
5. Ivan Jankovic (2002), Terorizam izmedu siromastva i sukoba civilizacija, во: “Svet posle 11. septembra”, NSPM, Beograd;
6. Freedom and fear are at war, National strategy for Combating Terrorism (NsfCT);
7. Žan Bodrijar (2001), *Globalizacija još nije pobedila*, во: „Svet posle 11, septembar”, NSPM, Beograd;
8. Bernar Anri-Levi (2002), Rat za prosvecenost, во: “Svet posle 11. septembra”, NSPM, Beograd;
9. Ricard Folk (2003), Veliki teroristicki rat, Filip Visnjic, Beograd;
10. <http://www.inlink.com/-civitas/res9596/terror.html>
11. <http://www.fbi.publish/terror/terrusa.html>